

ISSN 2224-025X

НАУКОВІ ЗБІТКИ

**Державного
природознавчого
музею**

Випуск 37 / 2021

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ДЕРЖАВНОГО
ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ**

Випуск 37

Львів 2021

УДК 57+58+591.5+502.7:069

Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2021. – Вип. 37. – 280 с.

До 37-го випуску періодичного видання «Наукові записки Державного природознавчого музею» увійшли статті та короткі повідомлення з музеології, екології, ентомології, а також інформація про діяльність музею у 2020 році.

Для екологів, зоологів, ботаніків, працівників музеїв природничого профілю, заповідників, національних природних парків та інших природоохоронних установ і організацій.

Proceedings of the State Natural History Museum. – Lviv, 2021. – Issue 37. – 280 p.

The 37th issue of the periodical «Scientific Notes of the State Museum of Natural History» includes articles and short reports on museology, ecology, entomology, as well as information about the activities of the museum in 2020.

For ecologists, zoologists, botanists, employees of museums of natural profile, reserves, national nature parks and other environmental institutions and organizations.

DOI: <https://doi.org/10.36885/nzdpm.2021.37>

ISSN 2224-025X

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного редактора

Відповідальний секретар

Технічний редактор

Капрусь І. Я. д-р біол. наук, проф.

Климишин О. С. д-р біол. наук, с.н.с.

Орлов О. Л. канд. біол. наук

Гураль Р. І. канд. біол. наук

Бокотей А. А. д-р біол. наук, с.н.с.; Войчишин В. К. канд. біол. наук, с.н.с.; Годунько Р. Й. канд. біол. наук, с.н.с.; Гураль-Сверлова Н. В. канд. біол. наук, с.н.с.; Дзюбенко Н. В. канд. біол. наук; Малиновський А. К. д-р с.-г. наук; Радченко О. Г. д-р біол. наук, проф.; Різун В. Б. канд. біол. наук, с.н.с.; Середюк Г. В. канд. біол. наук; Сушуловський А. С. канд. біол. наук, с.н.с.; Третяк П. Р. д-р біол. наук, проф.; Фальтинович В. д-р біол. наук, проф. (Польща); Царик Й. В. д-р біол. наук, проф.; Чернобай Ю. М. д-р біол. наук, проф.; Шрубович Ю. Ю. канд. біол. наук; Яницький Т. П. канд. біол. наук

EDITORIAL BOARD

Kaprus I. Y. (*Editor-in-Chief*), Klymyshyn O. S. (*Associate Editor*), Orlov O. L. (*Managing Editor*), Gural R. I. (*Technical Editor*), Bokotey A. A., Voichyshyn V. K., Godunko R. J., Gural-Sverlova N. V., Dzubenko N. V., Malynovsky A. K., Radchenko O. G., Rizun V. B., Serediuk H. V., Susulovsky A. S., Tretjak P. R., Faltynowicz W., Tsaryk J.V., Chernobay Y. M., Shrubovych J. J., Yanitsky T. P.

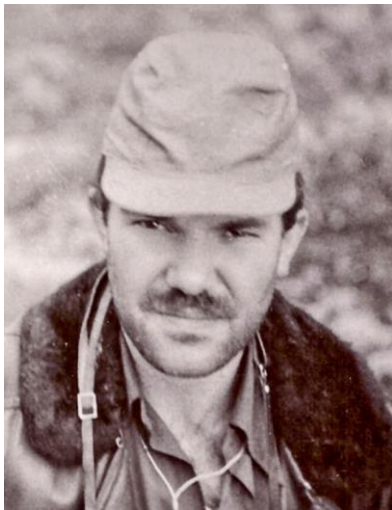
Рекомендовано до друку вченою радою Державного природознавчого музею

ISSN 2224-025X

© Наукові записки ДПМ, 2021

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ АНДРІЯ КОСТЯНТИНОВИЧА МАЛИНОВСЬКОГО

(*24.05.1957 р. - †15.06.2021 р.)

15 червня 2021 року раптово, на 65 році життя, відійшов у Вічність один з провідних українських фітоценологів та екологів, доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник – Андрій Костянтинівч Малиновський.

Народився Андрій Костянтинівч 24 травня 1957 р. у м. Львові у сім'ї відомого українського флориста, геоботаника й еколога – професора Костянтина Андрійовича Малиновського. Батько і мати, Леонтина Тихонівна, виховували своїх дітей – доньку Ірину (1947 р. н.) і сина Андрія на традиціях високої культури й інтелігентності, на принципах гуманізму, української національної свідомості та патріотизму. Андрій Малиновський навчався у середній школі № 8 з поглибленим вивченням німецької мови, після закінчення якої поступив до Львівського лісотехнічного інституту (1974 р.), який закінчив у 1979 р. за спеціальністю "Лісове господарство".

З червня 1979 р. постійно працював у Державному природознавчому музеї НАН України. Спочатку старшим лаборантом (07.1979-08.1979), потім старшим техніком (1979-1981), молодшим науковим співробітником (1981-1987), науковим співробітником (1987-1993), старшим науковим співробітником (1993-1999), у 1999-2002 рр. навчався в докторантурі кафедри лісівництва Національного лісотехнічного університету, а по закінченні, з 2003 р., - на посаді провідного наукового співробітника; з 2012 р. працював заступником директора з наукової роботи ДПМ, а з 2018 р. на посаді головного наукового співробітника. У 1987 р. захистив кандидатську дисертацію за темою "Монтанний елемент флори Українських Карпат". Після закінчення докторантури у 2004 р. захистив докторську дисертацію за темою "Лісові флороценотичні комплекси Українських Карпат". Рішенням спеціалізованої вченої ради Українського державного лісотехнічного університету Міністерства освіти і науки України йому було присуджено науковий ступінь доктора сільськогосподарських наук зі спеціальності "лісознавство і лісівництво", що підтверджено рішенням Вищої атестаційної комісії України від 13.04.2005 р. Рішенням ВАК України від 2.07.2008 р. А.К. Малиновському було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю "екологія".

У 2001 р. Андрія Костянтиновича було обрано членом-кореспондентом Лісівничої академії наук України, а у 2003 р. – членом-кореспондентом Екологічної академії наук України. Він був членом Українського ботанічного товариства, Наукового товариства імені Тараса Шевченка, членом редколегії "Наукових записок ДПМ" та "Наукових праць Лісівничої академії наук України". Протягом наукової діяльності А.К. Малиновський опублікував понад 100 наукових праць у галузі екології, фітоценології і лісівництва, у т.ч. монографію "Монтанный элемент флоры Украинских Карпат" (К.: Наук. думка, 1991. – 236 с.).

Андрій Костянтинович пройшов шлях від лаборанта до головного наукового співробітника Музею. Він гідно продовжив і розвинув науковий напрям свого батька, Костянтина Андрійовича, з вивчення флори і рослинності Українських Карпат. Сфера його наукових зацікавлень дуже різноманітна й охоплює такі напрямки, як: кальцефільна флора високогір'я Українських Карпат, сукцесії рослинності, тенденції зміни рослинного покриву в Українських Карпатах, рослинність екотонів природних та антропогенно змінених територій, нестабільність і проблема прогнозування розвитку біосистем, адаптації біосистем, механізми адаптації та гомеостаз популяцій, адаптаційно-компенсаторні механізми підтримки життєздатності популяцій, структура популяцій рослин міжнародних червоних списків в Українських Карпатах, розвиток екомережі, моніторинг стану екосистем західного регіону України, збереження та відновлення біорізноманіття і, врешті, проблеми, пов'язані з поширенням інвазійних видів. Теоретичні і практичні розробки з цих напрямків лежать в основі як особистих праць Андрія Костянтиновича, так і представляють наукові теми лабораторії фітоценології під його керівництвом.

Улюблені хобі Андрія Малиновського, яким він присвячував свій вільний час, – полювання і риболовля – територіально охоплювали не лише терени західних областей України, а й поширювалися на малозаселені райони Півночі. У 80-90-тих роках Андрій Костянтинович брав участь у численних мандрівках на байдарках, моторних човнах і на конях у Карелії, по річках Тіманського кряжу, на Північному Комі, Приполярному Уралі, озерах Вітряного Поясу. У цих поїздках Андрій Костянтинович був лідером і організатором. Водночас, на нього завжди можна було покластися, як на вірного і надійного товариша.

Андрій Костянтинович був палким патріотом України, брав активну участь у становленні демократичних процесів у державі, зокрема був громадським спостерігачем в Одеській області на президентських виборах 2004 р., регулярно допомагав матеріально Помаранчевій революції, Революції гідності й українській армії під час російсько-української війни у 2014-2021 рр.

Андрій Малиновський був справжнім інтелігентом – високоосвіченою, шляхетною, небайдужою і скромною людиною з великої букви. У колективі користувався беззаперечним авторитетом і повагою. Безвідмовно допомагав всім, хто до нього звертався за порадою чи допомогою. Він був прикладом доброго сім'янина. Разом зі своєю дружиною Галиною Романівною виховав доньку Ольгу.

Світлий спомин про Андрія Костянтиновича залишиться у серцях тих, хто його знав, хто працював поруч, кого він навчав. Він залишиться у пам'яті друзів і колег незламним оптимістом, людиною іронічною і доброзичливою водночас. До останніх днів він був ініціатором нових ідей і починань серед друзів і у наукових колах. Роки, проведені у науковій співпраці, спільних експедиціях чи мандрівках – незабутні та неповторні, – залишаться назавжди найкращими у наших спогадах.

В.Б. Різун, В.М. Білонога, В.Г. Кияк, Т.М. Щербаченко

ЗМІСТ

CONTENTS

Музеологія * Museology	Стор.
Чернобай Ю. М. Дедуктивна музеєзація фітодетритного компонента лісових оселищ	3
<ul style="list-style-type: none"> • Deductive museumization of the phytodetritus component of forest community 	
Загороднюк І. В. Ховрахи війни: історія зоологічних досліджень та колекцій <i>Spermophilus</i> в умовах Райхскомісаріату Україна	17
<ul style="list-style-type: none"> • Ground squirrels of the war: a history of zoological research and <i>Spermophilus</i> collections in the Reichskommissariat Ukraine 	
Загороднюк І., Болотіна І., Улюра Є. Ссавці з території Білорусі у колекціях природничих музеїв України	39
<ul style="list-style-type: none"> • Mammals from Belarus in the collections of natural history museums of Ukraine 	
Рукавець Є. В., Гуштан Г. Г. Кліщі-нотриди (Acari: Oribatida: Nothridae) у колекції Державного природознавчого музею НАН України	57
<ul style="list-style-type: none"> • Nothrid mites (Acari: Oribatida: Nothridae) in the collection of the State Museum of Natural History of NAS of Ukraine 	
Середюк Г. В., Савицька А. Г. Освітній потенціал наукових природничих колекцій ДПМ НАН України: музейна програма "Урок в музеї"	63
<ul style="list-style-type: none"> • Educational potential of scientific natural groups of DPM NAS of Ukraine: museum program "Lesson in the Museum" 	
Екологія * Ecology	
Капрусь І. Я., Гусак О. В. Особливості таксономічної та екологічної структури лісових таксоценів колембол Східного Поділля	75
<ul style="list-style-type: none"> • Peculiarities of taxonomic and ecological structure of forest toxocene of Collembola of Eastern Podillya 	
Химин О.І., Капрусь І. Я. Структурні трансформації таксоцену Collembola під впливом інвазії дуба червоного в лісові екосистеми Яворівського НПП .	87
<ul style="list-style-type: none"> • Struktural trasformations of tasocene Collembola under the influence of red oak invasion in the forest ecosystem of the Yavorivsky NNP 	
Бешлей С. В., Лобачевська О. В., Соханьчак Р. Р. Сезонні зміни вмісту пластидних пігментів у гаметофіті домінантних мохів у лісових екосистемах Українського Розточчя	95
<ul style="list-style-type: none"> • Seasonal changes in the content of plastid pigments in the hametophyte of dominant mosses in forest ecosystems of Ukrainian Roztochchya 	
Гойванович Н. К., Бриндзя І. В. Моніторинг якості криничних вод Жидачівського району Львівської області	105
<ul style="list-style-type: none"> • Quality monitoring of well waters of Zhydachiv district of Lviv region 	

Щербаченко О. І. Стійкість мохів <i>Bryum argenteum</i> Hedw. і <i>Funaria hygrometrica</i> Hedw. до впливу іонів важких металів	115
• Resistance of mosses <i>bryum Argenteum</i> Hedw. and <i>Funaria hygrometrica</i> Hedw. to the effect of heavy metal ions	
Орлов О. Л., Рагуліна М. Є., Леневиц О. І. Оцінка впливу рекреаційного навантаження на ґрунти лісової стежки "Бучина" НПП "Сколівські Бескиди"	123
• Influence estimation of recreation pressure on the forest trail "Buchyna" NNP "Skolivs'ki Beskydy"	
Рагуліна М. Є., Орлов О. Л. Мохова рослинність скельних виходів ЛЗ "Чортова Скеля" та її антропогенна динаміка	131
• Bryophyte vegetation of the rock outcrops of "Chortova Skelia" forest reserve and its anthropogenic dynamics	
Леневиц О. І. Просторова та часова динаміка зміни лісової підстилки на туристичних шляхах (на прикладі НПП "Сколівські Бескиди")	143
• Dimensional and time span dynamics of forest litter on track (for example NNP "Skolivski Beskydy"	
Гуштан Г. Г., Гуштан К. В. Апробація програмного комплексу "Біорізноманіття України" на прикладі панцирних кліщів (Acari: Oribatida) Закарпаття	155
• Approbation of the software complex "Biodiversity of Ukraine" on the example of oribatid mites (Acari: Oribatida) of Transcarpathi	
Гураль-Сверлова Н. В., Гураль Р. І. Історія проникнення антропохорних видів моллюсків на захід України	161
• History of the penetration of anthropochorous mollusc species to western Ukraine	
Гураль-Сверлова Н. В., Лижечка О. Ф. Перша знахідка лісової цепеї <i>Cepaea nemoralis</i> (Gastropoda, Helicidae) у Тернопільській області та специфічність фенетичної структури виявленої колонії	173
• First record of the grove snail <i>Cepaea nemoralis</i> (Gastropoda, Helicidae) in Ternopil region and specificity of the phenotypic composition of the found colony	
Химин М. В. Характеристика видимих осінніх міграцій журавля сірого <i>Grus grus</i> (Linnaeus, 1758) у НПП "Прип'ять-Стохід" у 2012-2017 рр.	181
• Characteristics of visible autumn migrations of the common crane <i>Grus grus</i> (Linnaeus, 1758) in NNP "Prypiat-Stokhid" in 2012-2017	

Ентомологія * Entomology

Заморока А. М. Чи є осівцеві монофілетичними? Докази філогенетичного аналізу за п'ятьма генами	191
• Is clytini monophyletic? The evidence from five-gene phylogenetic analysis	

Гірна А. Я. Рідкісні та маловідомі види павуків Волинського Полісся (Україна)	215
• Rare and poorly known spider species of the Volhynian Polissia (Ukraine)	
Коваль Н. П., Глотов С. В., Чумак В. О. Жуки-стафілініди (Coleoptera: Staphylinidae) верхньої межі лісу Полонинського хребта (в межах Ужанського НПП)	223
• Staphylinidae beetles (Coleoptera: Staphylinidae) of the upper forest line of the Polonynskiy ridge of Uzhanskyi NNP	
Попович Т. Ю., Симочко В. В. Біологічні особливості та фенологія розвитку короїда непарного західного (<i>Xyleborus dispar</i> F.) на території Закарпаття	243
• Biological features and phenology of the odd bark beetle development (<i>Xyleborus dispar</i> F.) on the territory of Transcarpathia	
Короткі повідомлення * The brief messages	
Бублик Я. Ю., Климишин О. С. Нові для території України види ксилотрофних аскомікотів, виявлені у Сколівських Бескидах (Українські Карпати)	251
• New for the territory of Ukraine species of xylophilic ascomycetes found in Skolivski Beskydy (Ukrainian Carpathians)	
Середюк Г. В., Коваль Н. П., Чумак В. О. Знахідка <i>Wesmaelius subnebulosus</i> (Stephens, 1836) (Neuroptera, Hemerobiidae) на Закарпатті	255
• Find of <i>Wesmaelius subnebulosus</i> (Stephens, 1836) (Neuroptera, Hemerobiidae) in Transcarpathia	
Варивода М. В., Дєдусь В. І., Чумак М. В., Чумак В. О., Штокало С. С., Веремій Т. Ю. Нові локалітети жука-самітника (<i>Osmoderma barnabita</i> Motschulsky, 1845) на заході України	259
• New localities of the hermit beetle (<i>Osmoderma barnabita</i> Motschulsky, 1845) in western Ukraine	
Родич Т. В. Нові знахідки <i>Arianta arbustorum</i> (Gastropoda: Helicidae) на території міста Львова	263
• New finds of <i>Arianta arbustorum</i> (Gastropoda: Helicidae) in the city of Lviv	
Ювілейні дати * Anniversaries	
До 75-ліття від дня народження професора Ю. М. Чернобая	265
Чернобай Ю. М. Слово про професора Й. В. Царика	267
Втрати науки * Loss of science	
Різун В. Б., Білонога В. М., Кияк В. Г. Світлій пам'яті Андрія Костянтиновича Малиновського	271
Хроніка * Current issues	
Середюк Г. В. Про діяльність Державного природознавчого музею НАН України у 2020 році	273
Правила для авторів * Rules for authors	
	275

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 37

PROCEEDINGS OF THE STATE NATURAL HISTORY MUSEUM

Issue 37

Українською та англійською мовами

Головний редактор І. Я. Капрусь

Комп'ютерний дизайн і верстка О. С. Климишин, Т. М. Щербаченко

Адреса редакції:

79008 Львів, вул. Театральна, 18

Державний природознавчий музей НАН України

телефон / факс: (032) 235-69-17

e-mail: editorship@smnh.org

<http://science.smnh.org>

Формат 70×100/16. Обл.-вид. арк. 22,42. Наклад 100 прим.

Виготовлення оригінал-макета здійснено в Лабораторії природничої музеології
Державного природознавчого музею НАН України.
Друк ТзОВ «Простір М». 79000 Львів, вул. Чайковського, 8.